

914 iné, než nájsť inú osobnosť pre miesto ministra vnútra a k tomuto ministrovi pripojiť Kubalu ako štátneho tajomníka pre bezpečnosť. Nemecký vyslanec navrhol ako vhodných ľudí exministra Ďurčanského a prezidiálneho šéfa Ministerstva vnútra dr. Kosu. Ďurčanský je vraj trochu nejasnou osobnosťou, je však isté, že by sa jasne rozhodol pre nás. Dr. Koso vraj charakterove nie je cenný, ale je veľmi nadaný a neobyčajne energický. V obidvoch prípadoch by bola Kubalova pozícia ako štátneho tajomníka zaistená. Macha by bolo treba, pravdaže, aj naďalej ponechať vo vláde, a to nielen z propagandistických príčin, ale pretože jeho spolupráca je potrebná. To by sa umožnilo jeho postavením ako ministra zahraničných vecí. Po sondovaní stanoviska predsedu vlády k týmto naznačeným zmenám sa majú predložiť jasné požiadavky štátnemu prezidentovi. Situácia zostrujúca sa zo dňa na deň si vyžaduje rýchle konanie; akékoľvek pripúšťanie letargických pomerov v slovenskej správe spôsobuje narušanie nemeckých vojenských záujmov a právom vyvoláva volanie wehrmachtu po odstránení údajne úplne neodôvodnenej slovenskej suverenity a po zavedení vojenskej správy. O ďalšom vývine budem priebežne podávať zprávy.

Dr. Witiska
SS obersturmbannführer

ŠSÚA Bratislava. Nár. súd Bratislava 1946, kart. 68/341-342 (Lušin—Höfle). Strojopisný koncept ďalekopisu, parafovaný Witiskom. (Z nemčiny preložil JŠ.)

566

1944, december 21. Poľné veliteľské stanovište. — Telegram SS standardenführera R. Brandta (osobný štáb ríšskeho vodcu SS) tajnému radcovi SS standardenführerovi Wagnerovi (Zahraníčný úrad v Berlíne), v ktorom Brandt vyjadruje skutočný Himmlerov názor o postavení slovenského štátu.

Milí kamarát Wagner!

Dodatkom k môjmu telegramu z 20. 12. 1944¹ Vám oznamujem nasledovný názor ríšskeho vodcu SS pre informáciu pánovi ríšskemu ministrovi zahraničia. Ríšsky vodca SS pokladá list ministerského predsedu i prezidenta za bezočivosť.²

¹ Spomínaný telegram sa týkal otázky nemeckého poverenca pre hospodárstvo na Slovensku.

² Šlo o list predstaviteľov slovenského štátu dr. J. Tisu a dr. Št. Tisu. Tento list sa nám nepodarilo získať v pôvodine, predstavu o jeho obsahu a o tom, na čo Himmler reagoval, dáva ďalekopis Wagnera Brandtovi z 19. 12. 1944. Oznamujúc Ribbentropovo stanovisko k Himmlerovým návrhom v záležitosti menovania ríšskeho poverenca pre hospodárstvo na Slovensku Wagner o. i. uviedol:

„Pán ríšsky minister zahraničných vecí zdôraznil, že Slovensko treba považovať za spriateľenú krajinu a že on je politicky zodpovedný za dodržanie tejto línie. 4. 12. 1944 napísal pán prezident Tiso vodcovi a ministerský predseda pánu ríšskemu ministrovi zahraničných vecí po jednom liste, v ktorom zdôrazňujú, že uskutočniť konfiškácie na Slovensku je sotva zlučiteľné s charakterom spriateľeného štátu a že Nemci sa tými opatreniami stávajú takými neoblúbenými, že medzi ľuďmi čoskoro budú rovnako nenávidení ako Rusi. Ministerský predseda v svojom liste pánu ríšskemu ministrovi zahraničných vecí vo veci konfiškácií doslovne uvádza: »Také opatrenia nemeckého wehrmachtu sa v slovenskej verejnosti pochopiteľne už nemôžu chápať ako pomoc mocnosti, ktorá bráni Slovensko, a musia viesť — v súvislosti s príznakmi katastrofálnej hospodárskej situácie — k beznádejnej depresii najširších vrstiev obyvateľstva. Rovnako pôsobí systém evakuovania za

Na to niet iného slova. Odporúča pánu ríšskemu ministrovi zahraničia, aby cestoval raz do Bratislavy v civile, a nie ako oficiálny štátny hosť, a aby si pozrel životnú úroveň slovenského národa, kde majú všetkého nadostač od dopravných strážnikov s bielymi rukavicami až po ulice plné mladých mužov a po plné ovocné trhy — ktoré sa vypredajú, keď mestom vedú ruských zajatcov, pretože tí, ach takí dobrí slovenskí mešťania, musia kupovať ovocie svojim slovanským bratom — a po plné trhy so zeleninou, ktorá nepríde do Nemecka.

Ríšsky vodca SS dokonca tvrdí, že povstanie na Slovensku bolo dôsledkom doterajšej politiky. Má, pravda, plné pochopenie pre to, aby sme zo zahraničnopolitických príčin ponechali Slovensko ako samostatný štát, aby sa pánovi prezidentovi navonok preukazovala všetka úcta, ktorú si môže nárokovať hlava štátu. Ale medzi štyrmi očami treba s týmto pánom hovoriť švabachom. Ríšsky vodca SS pokladá za nesprávne, keď celé nemecké vyslanectvo uctieva tento štát, akoby bol ozajstnou autoritou a skutočným spojencom.³

Heil Hitler!
Váš
R. Brandt

The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“, roľ 125/2 650 789-2 650 791. Koncept(?). Strojopisný prepis. (Z nemčiny preložila HT.)

567

1944, december 28. Bratislava. — Záznam referenta úradu pohotovostnej skupiny H nacistickej bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby o hlásení zpravodajského dôverníka.

Vec: Povstanie na Slovensku.

Tomeš uviedol ďalej o príčinách povstania:

Po Stalingrade, resp. za napredovania Angličanov v Afrike, vznikla v rozhodujúcich slovenských kruhoch myšlienka nemeckej porážky, a tým želanie zabezpečiť sa pre tento prípad. Ako bolo Tomešovi úradne oznámené, bola pred rokom schôdzka všetkých rozhodujúcich slovenských osôb, ktorú zvolal Tido Gašpar a na ktorú nebol pozvaný ani jeden Nemec, ani zástupca štátneho sekretariátu. Vyslanec Ludin sa dozvedel neskoršie o tejto skutočnosti a vyslovil slovenskej vláde svoje počudovanie i nevôľu. Na tejto schôdzke poukázal Tiso na to, že sa zdá, že môže nastať zmena súčasnej konštelácie, a vyzval svojich spolupracovníkov, aby sa zariadili tak, aby každý mohol nájsť prechod aj za zmenených európskych pomerov. To je podľa Tomešovho presvedčenia, rozhodne od tých

bojovým frontom, podľa ktorého sa evakantom povoľuje zobrať len to najpotrebnejšie, ostatný majetok ľudu sa ničí alebo vyváža zo Slovenska.«

Keďže je aj v záujme zahraničnej politiky ríše, ako aj wehrmachtu a ríšskeho vodcu, aby väčšina Slovákov dobrovoľne spolupracovala na strane Nemcov, treba sa podľa možnosti vyvarovať vývinu udalostí, ktorý naznačil prezident a ministerský predseda. Na to je potrebné, aby za plnej zodpovednosti pána ríšskeho ministra zahraničných vecí vyslanec zabezpečil jasnú, jednotnú politickú líniu.“ (The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“ roľ 125/2 650 818-2 650 821. — Z nemčiny preložila IK.)

³ Na dokumente je rukopisná poznámka, že jedno vyhotovenie Brandtovho príspevu Wagnerovi dostal nemecký veliteľ na Slovensku H. Höfle.